

HANDSLAGET

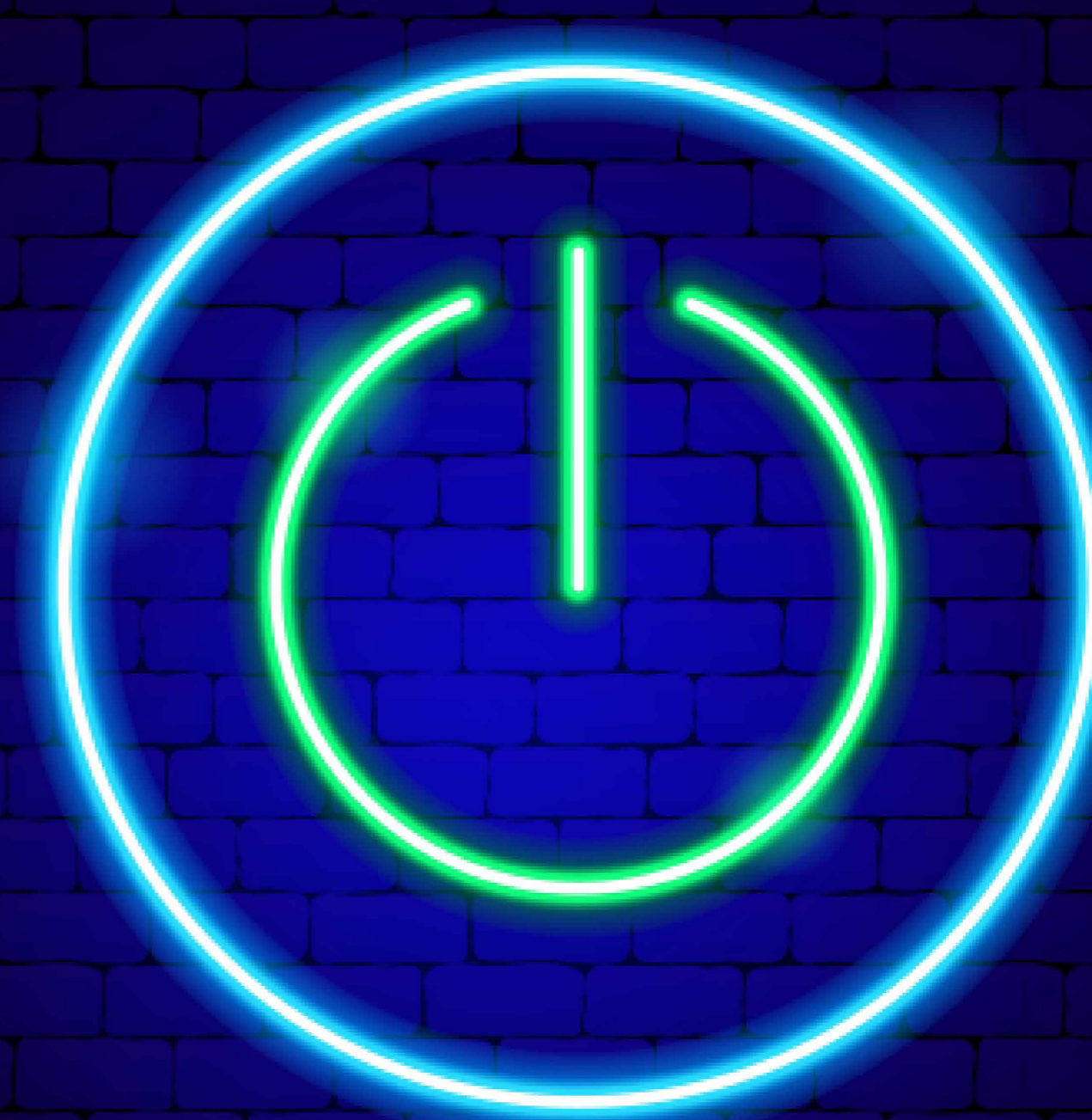
– en mer kundvänlig elmarknad

Alternativa förslag till reformen om
elhandlarcentrisk modell och införandet av en
elmarknadshubb

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
1. Bakgrunden till initiativet "Handslaget"	6
2. Om ECM och elmarknadshubben	10
Bakgrunden till ECM och elmarknadshubben.....	10
En kontakt gör det enklare att vara kund.....	10
En faktura mindre.....	10
Bort med anvisningsavtalen.....	11
Bättre konkurrens för elhandlarna.....	11
Effektivare informationsdelning med elmarknadshubb.....	11
3. Stora risker med reformen	12
Riskfylld snurra kring energiskatten.....	12
Ökade kreditrisker fördyrar för kunderna.....	12
Ökad risk för cyberangrepp med elmarknadshubb.....	14
Oklart personuppgiftsskydd med elmarknadshubb.....	16
Risk för missade klimatmål.....	17
Dyrare och krångligare för kunderna.....	18
4. Många problem redan på väg att lösas	20
Kunden i centrum med EU-reformer.....	20
Nya affärer för elhandlarna med smarta elmätare.....	20
Uppdaterad IT-struktur för informationsutbyte på gång.....	22
Allt enklare att vara kund.....	23
Kraftigt minskade anvisningsavtal.....	23
Statistikinsamling redan på väg att förbättras.....	23
5. Därför är ECM fel väg att gå	24
6. Vissa problem kvarstår	26
En säkrare fullmaktshantering behövs.....	26
Enklare elfaktura är eftersträvänsvärt.....	26
Orimligt dyra anvisningsavtal behöver stoppas.....	27
Förenkla och förbättra statistikproduktionen.....	27
7. Våra förslag	28
Så åstadkommer vi en säkrare fullmaktshantering	28
Så skapar vi enklare elfakturor.....	28
Så stoppar vi orimligt dyra anvisningsavtal.....	29
Så får vi en förenklad och förbättrad statistikproduktion.....	29

Sammanfattning

Elnäten har en central roll för samhällsutvecklingen och utgör grunden för energiförsörjningen i Sverige. Uteblir investeringar i elnäten drabbar det inte bara elnätsföretag och kunder, utan samhällsutvecklingen i stort blir lidande, i synnerhet energi- och klimatomställningen. Parallellt med att elnäts betydelse blivit allt tydligare för att klara av energiomställningen har planeringen av den elhandlarcentriska modellen (ECM) fortgått. Syftet med reformen är att göra det enklare och billigare för Sveriges elkunder och att göra elmarknaderna i de nordiska länderna mer lika varandra. Men reformen riskerar samtidigt att resultera i en motsatt effekt och undergräva en elmarknad som bygger på flexibilitet och kundefterfrågan.

Vi hoppas med denna rapport visa på den bristande nyttan med ECM. För oss är det tydligt att elmarknaden måste utvecklas för att kunden ska hamna ännu mer i centrum, dock löser ECM inte de problem vi har framför oss. Det är tydligt att elmarknaden uppfattas som snårig för kunden. Att genomföra den största reformen av elmarknaden sedan avregleringen är dock ett oproportionerligt stort ingrepp i relation till utmaningarna på dagens slutkundsmarknad och att reformen inte kommer att generera tillräckligt med nytta för landets elkunder för att vara motiverad. Vi anser istället att följande reformer täcker de flesta behoven på slutkundsmarknaden och att ECM därför inte behöver införas:

- 2020 – Proposition, ramlagstiftning: Clean Energy for all Europeans Package
- 2020 – Implementering av CIM standard för datautbyte i enlighet med IEC 62325-451-7
- 2020 – Organisatoriska krav, roller och ansvarsområden avseende datautbyte: EU- kommissionens förordning (EU) 2017/1485, artikel 40.6 och 40.7
- 2021/22 – Föreskrifter för implementering av Clean Energy for all Europeans Package
- 2025 – Implementering av nya funktionskrav: Förordning (1999:716) om mätning, beräkning och rapportering av överförd el
- 2025 – Implementering av slopad schablonavräkning för dygnsavräkning istället för månadsavräkning: Förordning (1999:716) om mätning, beräkning och rapportering av överförd el

Om ECM inte införs återstår dock ett antal problem på slutkundsmarknaden som ovanstående reformer inte tydligt adresserar. I ”Handslaget – en mer kundvänlig elmarknad ” presenteras ett antal förslag på hur dessa skulle kunna lösas på ett betydligt enklare sätt än genom ECM. Detta är förslag som sätter kunden i fokus istället för elhandlaren, och som tar hänsyn till pågående reformer inom elmarknadsområdet. Rapporten har tagits fram av en bred palett energiföretag på regional och kommunal nivå.

Innehållet är ett resultat av en dialog med viktiga intressenter till reformen och med representanter för riksdagspartierna. Kritiken mot reformen är omfattande och kommer såväl från myndigheter och konsumentorganisationer som från experter och ledande politiker. Argumenten mot ECM berör inte minst säkerhetsaspekten, men även kundens integritet och klimatfrågan. Den gemensamma nämnaren bland kritikerna till reformen handlar ofta om att kundperspektivet försvunnit och att reformen som var en god idé 2009 med tiden har blivit föråldrad.

I rapportens inledning problematiseras ECM och längre fram i rapporten presenteras förslag på lösningar som syftar till att vidareutveckla slutkundsmarknaden och att hitta kompromisser utan att genomföra reformen. Syftet är att presentera alternativa lösningar som är bra för kunden. Rapporten föreslår att reformen med tillhörande elmarknadshubb läggs ned och att problemen istället löses genom:

- Fullmaktshanteringen kan lösas genom reglering och tillsyn från Energimarknadsinspektionen
- Förenklingar av fakturor kan lösas genom att initiera en branschgemensam dialog
- Konkurrensupphandling av anvisningsavtal
- Statistikproduktionen kan förbättras och förenklas utifrån pågående förenklingsarbete

”Handslaget - en mer kundvänlig elmarknad” är ett löfte från oss som står bakom denna rapport. Vi står fast vid de förslag som vi presenterar och är beredda att samarbeta med politiker och tjänstemän för att lösa de kvarvarande problemen på elmarknaden.

1. Bakgrunden till initiativet ”Handslaget”

Elnäten avgörande för klimatomställningen

Sverige står inför omvälvande förändringar. Senast år 2045 ska vi ha nettonollutsläpp av växthusgaser, vilket kommer att ställa enorma krav på hela samhället – inte minst på elsystemet och dess aktörer. Några exakta svar på hur energiomställningen ska genomföras finns inte idag.

Enigheten är dock stor kring att en omfattande elektrifiering är helt nödvändig. En utveckling som redan tagit fart: bland annat rusar transportsektorns gröna omställning framåt och det blir allt mer realistiskt att elektrifiera delar av Sveriges basindustri. Enligt prognoser från bland annat Energiföretagen Sverige¹ och Svenskt Näringsliv² kommer efterfrågan på el att behöva öka från dagens cirka 130 terawattimmar till uppemot 180 – 200 terawattimmar till år 2045 om klimatmålen ska kunna uppfyllas. Det motsvarar en ökning med mer än 1,5 gånger Danmarks nuvarande behov.

I den historiskt stora expansionen av Sveriges elsystem vi nu står inför kommer elnäten att spela en helt avgörande roll. Utan elnät på nationell, regional och lokal nivå som möter den ökande efterfrågan på el kommer klimatmålen inte kunna uppnås samtidigt som tillväxten drabbas negativt. Detta har inte minst blivit tydligt under senare års kapacitetsbrister runt om i landet. Beräkningar visar att elnäten kräver investeringar på uppemot 500 miljarder³ (stam-, region- och lokalnät) till 2045 om klimatmålen ska kunna uppnås och leveranssäkerheten vara fortsatt hög.

Utöver att efterfrågan på el kommer att öka kommer den också att förändras. Kunderna kommer att behöva bli mer flexibla i sin konsumtion för att därigenom bidra till elsystemet i sin helhet betydligt mer än idag. De behöver bli *prosumenter*, det vill säga aktörer som har egen produktion av förnybar energi som förbrukas i det egna hemmet eller förs över till elnätet. Nya typer av effektmarknader kommer att behöva byggas upp där kunder, innovativa flexleverantörer och nytänkande elnätsföretag samverkar i syfte att utnyttja samhällets effektillgångar optimalt⁴. Inte bara konsumtionen är på väg att förändras, utan så även produktionen. När solen och vinden tar en allt större plats i energimixen blir uppgiften att hålla elsystemet i balans allt mer komplex.

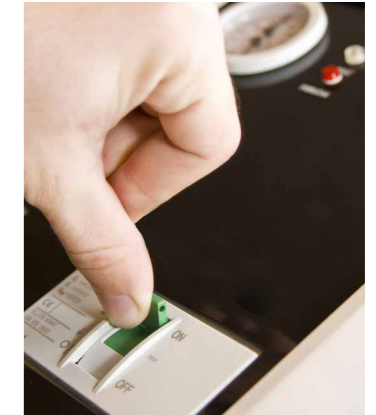
¹ Se Energiföretagens analys: https://energiforetagen.se/globalassets/dokument/fardplaner/ffs_elbranschen_webb-200123.pdf

² Enligt Svenska Näringslivs rapport ”Samhällsutvecklingen och klimatomställningen kräver mer el”, se: https://svensknaringsliv.se/fragor/miljo-energi-klimat/hogre-elanvandning-ar-2045-samhallsutvecklingen-och-klimatomstall_746596.html

³ Enligt Energiföretagens rapport ”Elbranschen, Färdplan för fossilfri konkurrenskraft”, se <https://energiforetagen.se/vara-positioner/energiforetagen-arbetar-for-ett-fossilfritt-sverige/fardplan-el-for-ett-fossilfritt-samhalle/>

⁴ Enligt Svenska kraftnäts rapport ”Kraftbalansen på den svenska Elmarknaden”, se: <https://www.svk.se/siteassets/om-oss/rapporter/2020/kraftbalansen-pa-den-svenska-elmarknaden-rapport-2020.pdf>

I morgondagens elsystem kommer därför ansvarstagande och nytänkande elnätsföretag – med uppgiften att balansera en snabbföränderlig konsumtion och produktion – att spela en nyckelroll. Inte minst i syfte att nå klimatmålet om 100 procent förnybar elproduktion till år 2040. För att lyckas med uppgiften behöver rätt politiska förutsättningar finnas på plats.

Gigantisk reform i fel riktning

Trots att energiomställningen kräver en mer framträdande roll för elnätsföretagen är en reform nu på väg att införas som tvärtom ger dem en mer undanskymd roll i elsystemet och i samhället i stort.

Efter mer än tio års planerande är den elhandlarcentriska modellen på väg att införas i Sverige. ECM initierades 2009 med syftet att göra det enklare och billigare för Sveriges elkonsumenter. Avsikten med reformen var att harmonisera slutkundsmarknaderna i de nordiska länderna för att stimulera ökad konkurrens och höjd innovationstakt. Genom att gå från två till en samlad faktura skulle det bli enklare att vara kund och de oskäligt dyra anvisningsavtalen skulle bort.

I och med reformen förlorar elnätsföretagen kontakten med slutkunden samtidigt som elhandlarna får en större roll. Reformen är idag fortsatt aktuell och om den genomförs kommer den att bli den största förändringen på slutkundsmarknaden sedan avregleringen 1996⁵.

För att elmarknadens aktörer ska kunna bidra till energiomställningen på bästa möjliga sätt måste vägen framåt vara tydlig. Det är därför problematiskt att ECM styr åt ett helt annat håll än ett flertal parallella reformer – inte minst den stora EU-reformen Clean Energy for all Europeans Package (CEP)⁶. Där ECM ger elnätsföretagen en mer tillbakahållen roll så ger övriga reformer dem mer ansvar. När nyttorna med ECM samtidigt är oklara och riskerna betydande finns det anledning att ifrågasätta om ECM alls bör införas i Sverige. Inte minst då elmarknadens aktörer behöver tydlighet och arbetsro om de ska lyckas med uppgiften att uppnå 2040 och 2045 års klimatmål.

41 energiföretag kritiska till ECM

Vi som står bakom ”Handslaget” är 41 lokala och regionala energiföretag med en lång samlad erfarenhet av Sveriges elsystem. Sedan ramarna för ECM skissades upp för mer än ett decennium sedan har vi följt reformens utveckling på nära håll. Idag är det tydligt för oss att ECM – med tillhörande elmarknadshubb – inte bör införas i Sverige. Vi vill dock vara tydliga med att plane-

⁵ Enligt Energimarknadsinspektionens rapport ”Enklare för kunden, förslag som ökar förutsättningarna för en nordisk slutkundsmarknad”, 2013:09, se: https://www.ei.se/Documents/Publikationer/rapporter_och_pm/Rapporter%202013/Ei_R2013_09.pdf

⁶ Se EU-kommissionen förslag: https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/clean-energy-all-europeans_en

ringen av ECM och elmarknadshubben likväl har varit positiv för oss som enskilda företag och för branschen i stort. Under planeringsprocessen har vi erhållit viktiga lärdomar om vilka problem dagens modell för slutkundsmarknaden har och vilka möjligheter som inte utnyttjas optimalt. Alldeles oavsett om ECM införs i Sverige eller inte kommer de lärdomarna att vara viktiga i utvecklingen av framtidens elsystem. Likväl är det alltså tydligt för oss att ECM är fel väg att gå.

Istället för att införa ECM bör dagens slutkundsmarknad utvecklas så att den inte endast ger kunden makt i sin köpande roll, utan också i sin producerande roll. Lösningar som gör kunderna *effekteffektiva* genom en mer flexibel användning av el och där kundernas intresse av att bidra till energiomställningen genom att exempelvis installera solpaneler och laddboxar bör bejakas. Något som kräver ett nära samarbete mellan kund och elnätsföretag.

Även om ECM på flera sätt blivit omsprungnen av tiden finns det alltså några problem på slutkundsmarknaden som reformen skulle lösa. Dock menar vi att dessa kan lösas på ett betydligt enklare sätt än genom en så omvälvande reform som ECM. I den här rapporten ger vi förslag på alternativa lösningar i förhoppning om att vi tillsammans med ansvariga politiker och tjänstemän kan skapa en slutkundsmarknad som är ännu mer effektiv än idag.

Förslagen är utformade för att kunna uppskattas av en bredd av aktörer, vara i samklang med parallella reformer, vara tekniskt framtidssäkrade och vara enkla att införa på dagens slutkundsmarknad. De är framtagna utifrån branschgemensamma workshops, enkäter och djupintervjuer. Ett antal tunga experter/aktörer har intervjuats i syfte att säkerställa förslagets genomförbarhet och relevans.

Intervjuade experter/aktörer i rapporten

- Chalmers Tekniska Högskola - Filip Johnsson, professor, institutionen för rymd-, geo- och miljövetenskap, energiteknik
- Energiforsk - Mats Nilsson, ekonomiprofessor
- Villaägarna - Stefan Johansson, samhällspolitisk chef
- Försvarsmakten - Johan Askerlund, avdelningsdirektör för energiförsörjningstrygghet
- Bosses Omvärld & Energimarknadsanalys AB - Bosse Andersson
- Oberoende Elhandlare - Bo Lindörn
- Ngenic - Björn Berg, verkställande direktör
- Dansk Energi - Michael Guldbæk Arentsen & Henrik Hornum, reglering och elnät
- Sveriges Kommuner och Regioner - Andres Hagnell, handläggare miljö och energi

2. Om ECM och elmarknadshubben

Bakgrunden till ECM och elmarknadshubben

Energimarknadsinspektionen beskriver övergången till en ny marknadsmodell som den största förändringen på elmarknaden sedan avregleringen 1996. Ambitionen med reformen är att göra det enklare och billigare för Sveriges elkonsumenter. Vinsterna med reformen beskriver Energimarknadsinspektionen som betydande, både kvantitativt i form av kronor och i samhällsekonomisk vinst, men även i form av effekter som är svårare att kvantifiera, såsom förbättrad konkurrens och kundvänlighet. Vinsterna beräknas dock inte komma förrän efter det att elmarknadshubben och den nya marknadsmodellen är på plats. Energimarknadsinspektionen betonar att den ökade konkurrensen kommer att gynna kunderna i form av fortsatt pressade priser och förbättrad kundservice⁷.

Det är också Energimarknadsinspektionen som har fått i uppdrag av regeringen att föreslå de föreskrifter som ska möjliggöra införandet av en central informationshanteringsmodell för elmarknaden, en elmarknadshubb⁸. Målsättningen är att denna ska drivas av Svenska kraftnät.

Tidsplanen för införandet av ECM har skjutits fram flertalet gånger, först till 2015, sedan 2020 och sedan 2022. Infrastrukturdepartementet beräknar numera att reformen ska lanseras 2023. Svenska kraftnäts arbete fortskrider utifrån ett regeringsbeslut från 2015. Energimarknadsinspektionen har pausat sitt arbete med att ta fram föreskrifter utifrån ECM i väntan på en lagrådsremiss och proposition⁹.

En kontakt gör det enklare att vara kund

I den nuvarande modellen för slutkundsmarknaden har kunden kontakt med både elhandlaren och elnätsföretaget. Med ECM ska kunden istället endast ha en kontakt med elmarknadens aktörer, nämligen elhandlaren. Att gå från två kontakter till en anses göra elmarknaden mer lättbegriplig. Om den elhandlarcentriska modellen införs förväntas elhandlaren besvara de allra flesta frågor som kunden kan tänkas ha om den egna elanvändningen, exempelvis avseende avtal, räkningar och flyttärenden. Utöver att förenkla för kunden menar Energimarknadsinspektionen att reformen även kommer att leda till att kunden får större möjlighet att välja bort en elhandlare som inte möter kundens förväntningar vad gäller exempelvis servicenivån.

En faktura mindre

Med ECM föreslår Energimarknadsinspektionen en modell där kunder ska få en samlad faktura för sin elhandels- och elnätskostnad, även kallat tvingande samfakturerings. Detta bedöms göra elmarknaden mer begriplig för

kunden. I förslaget är det elhandlaren som ska skicka den samlade fakturan. Elnätsföretagen förlorar då sin kontakt med slutkunden och blir istället en slags underleverantör till elhandlaren vad gäller kundkontakten och de ekonomiska transaktionerna. Konsekvensen blir att elnätsföretagen kommer att fakturera elhandlaren de nätavgifter, skatter och myndighetsavgifter som är förknippade med varje enskild kund¹⁰.

Bort med anvisningsavtalen

Genom ECM kommer det inte längre att vara tillåtet att anvisa kunder som flyttar in i sitt nya hem¹¹. Idag är elen i vissa fall tillkopplad när en kund flyttar in i en ny bostad, trots att kunden inte föranmält en inflyttning. Det innebär att en kund kan flytta in på en ny adress och börja förbruka el utan ha gjort ett aktivt val av elavtal. När detta upptäcks av elnätsföretaget får kunden ett anvisat elavtal hos en elhandlare som elnätsföretaget valt åt kunden. En kund blir också tilldelad ett anvisningsavtal vid flytt i de fall de har tecknat avtal med elnätsföretaget men av någon anledning inte har tecknat avtal med en elhandlare. En betydande andel av anvisningsavtalen är oskäligt dyra, vilket drabbar de kunder som har dem. Ett syfte med ECM är därför att få bort anvisningsavtalen från marknaden.

Bättre konkurrens för elhandlarna

Hur aktörerna har möjlighet att fakturera sina kunder är ett område som enligt Energimarknadsinspektionen påverkar konkurrensen på marknaden. De elhandlare som ingår i samma koncern som ett elnätsföretag kan erbjuda kunderna en samlad faktura för såväl elhandelskostnader som för nätkostnaderna. Elhandlare som inte ingår i en koncern med ett elnätsföretag har inte samma möjligheter att erbjuda en samlad faktura till kunderna, vilket är en konkurrensnackdel. Denna konkurrensnackdel skulle försvinna med ECM.

Effektivare informationsdelning med elmarknadshubb

Enligt Energimarknadsinspektionen ska en ny elmarknadshubb effektivisera informationsutbytet på slutkundsmarknaden. De beskriver att aktörer som agerar på den konkurrensutsatta delen av marknaden, såsom elhandlare, aggregatorer och andra flexleverantörer är beroende av att få tillgång till information om sina kunders elförbrukning från elnätsföretaget. Tillgången till korrekta mätvärden vid rätt tidpunkt är av vikt för att de ska kunna fakturera sina kunder. I dag sker informationsutbytet direkt med respektive elnätsföretag. Om elmarknadshubben införs blir det obligatorisk för marknadsaktörer att ansluta sig till den. Elmarknadshubben blir en central kontaktpunkt för marknadsaktörer och är tänkt att underlätta och förenkla hantering, delning och utlämning av information samt minska kostnaderna förknippade med detta. Elmarknadshubben är helt nödvändig för att elhandlarna ska kunna veta vilka kostnader de ska fakturera på uppdrag av elnätsföretagen (elnätsanvändning, energiskatt och myndighetsavgifter). Utan elmarknadshubben går ECM inte att genomföra.

⁷ "Enklare för kunden, förslag som ökar förutsättningarna för en nordisk slutkundsmarknad", 2013:09, se: https://www.ei.se/Documents/Publikationer/rapporter_och_pm/Rapporter%202013/Ei_R2013_09.pdf

⁸ Enligt regeringsuppdrag M2015/2636/Ee, se: https://energimarknadsinspektionen.se/Documents/Regeringsuppdrag/2015/2015_103116.pdf

⁹ Enligt Energimarknadsinspektionen, 2019:06, se: <https://www.ei.se/sv/Projekt/Projekt/elhandlarcentrisk-marknadsmodell-och-hubb-fortsatt-regelutveckling/senaste-nytt/ei-planerar-nya-foreskrifter-men-inventar-en-lagratsremiss/>

¹⁰ Enligt Energimarknadsinspektionens rapport "Enklare för kunden, förslag som ökar förutsättningarna för en nordisk slutkundsmarknad", 2013:09, se: https://www.ei.se/Documents/Publikationer/rapporter_och_pm/Rapporter%202013/Ei_R2013_09.pdf

¹¹ Enligt Energimarknadsinspektionens rapport "Enklare för kunden, förslag som ökar förutsättningarna för en nordisk slutkundsmarknad", 2013:09, se: https://www.ei.se/Documents/Publikationer/rapporter_och_pm/Rapporter%202013/Ei_R2013_09.pdf

3. Stora risker med reformen

Under de år som ECM planerats har kritiken vuxit sig starkare från allt fler aktörer. Den kritik som lyfts fram är i huvudsak inom följande områden: energiskatten, säkerheten, integriteten, kreditrisker, missade klimatmål och krångel för kunder.

Riskfylld snurra kring energiskatten

Energiskatt tas ut på all elförbrukning. Det har historiskt varit elhandelsföretaget som har fakturerat kunden för energiskatten. Dock flyttades skattskyldigheten bort från elhandelsföretagen så sent som 1 januari 2019 för att istället bli elnätsföretagens ansvar¹². Detta då elnätsföretagen ansågs vara bättre lämpade för uppgiften då de är föremål för tuffare reglering och lämplighetsprövningar via ellagen. Genom det flyttade ansvaret skulle staten kunna garantera sina skatteintäkter på ett bättre sätt¹³.

Trots att ansvaret för energiskatten nyligen flyttades bort från elhandlaren till nätföretagen, ska elhandlarna återigen bli ansvariga för att fakturera energiskatten vid ett införande av ECM. Samtidigt ska elnätföretagen fortfarande ha kvar sitt skatteansvar mot staten. Elnätsföretagen blir då helt beroende av elhandlarnas förmåga att driva in skatten å deras vägnar, vilket medför ökade risker på marknaden.

Ökade kreditrisker fördyrar för kunderna

Elhandlarna ska hantera kraftigt ökade penningströmmar om ECM införs. De ska då inte längre bara fakturera elhandelskostnaden utan även elnätskostnader, energiskatter och myndighetsavgifter. När elhandlarna samtidigt bedriver verksamheter med små ekonomiska marginaler finns en betydande risk för att det påverkar betalningsförmågan gentemot elnätsföretagen.

Ett av målen med ECM är att sänka tröskeln för nya aktörer att etablera sig på elmarknaden. Dock kommer det ökade behovet av rörelsekapital att leda till det motsatta. Marknadens aktörer kommer att behöva försäkra sig mot ökade kreditrisker, något som i sin tur är förknippat med betydande kostnader. Utifrån Energimarknadsinspektionens förslag på lösning kommer de ökade kostnaderna för kreditriskerna i slutändan betalas av kundkollektivet. Detta är bland andra Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Svenskt Näringsliv och Svenska kraftnät kritiska till.

¹² Enligt regeringens proposition 2016/17:1, se: <https://www.regeringen.se/4a6d8d/contentassets/e926a751d9eb4c978c4d-892c659ebc8e/forslag-till-statens-budget-for-2017-finansplan-och-skattefragor-kapitel-1-12-bilagor-1-21>

¹³ Enligt regeringens proposition 2016/17:1, se: <https://www.regeringen.se/4a6d8d/contentassets/e926a751d9eb4c978c4d-892c659ebc8e/forslag-till-statens-budget-for-2017-finansplan-och-skattefragor-kapitel-1-12-bilagor-1-21>

Oenigheten mellan Svenska kraftnät och Energimarknadsinspektionen kring hanteringen av de finansiella riskerna är idag inte lösta och är därför viktig att belysa.

”Svenska kraftnät ställer sig mycket tveksamt till den föreslagna lösningen för kreditrisiker och säkerheter. Ei förespråkar att kundkollektivet ska bära kostnaden för de osäkrade kreditförlusterna. Svenska kraftnät menar bestämt att en kommersiell risk bör hanteras av marknaden utan ingripande från staten och att förslaget att vältra över förlusten på hela kundkollektivet är ytterst orimligt.” – Svenska kraftnät¹⁴

Enligt en djupgående rapport från SWECO kommer ECM – på grund av kreditriskerna som reformen skapar – att göra elmarknaden mer instabil och exponerad för bedragare. En illvillig person skulle kunna starta ett elhandelsföretag, på kort tid skaffa sig många kunder genom att exempelvis locka med låga elpriser, fakturera stora summor pengar, tömma bolaget på tillgångar och sedan sätta det i konkurs. Även om kunderna har gjort rätt för sig får elnätsföretagen då inte betalt för sina elnätskostnader och heller inte för energiskatten, något som skulle sätta elnätsföretaget i ett svårt ekonomiskt läge. SWECO menar dessutom att kreditrisken bidrar till en överhängande fara för ett negativt samhällsekonomiskt resultat till följd av ECM¹⁵. Sammantaget innebär kreditrisken ökade kostnader som i slutändan kommer att betalas av kundkollektivet¹⁶.

Ökad risk för cyberangrepp med elmarknadshubb

Elnäten tillhör en samhällskritisk infrastruktur och är därför en potentiell måltavla för cyberattacker. Kritiken emot ECM ur ett säkerhetsperspektiv, och i synnerhet emot elmarknadshubben, har därför varit omfattande. Idag blir IT-attacker mot samhällskritisk infrastruktur och nationer allt vanligare. Nedsläckning av Ukrainas elnät 2015 eller attacken på Portugals elnät i april 2020 är två tydliga exempel på hur virus och cyberattacker är en verklighet idag och vilka förödande konsekvenser de kan skapa¹⁷.

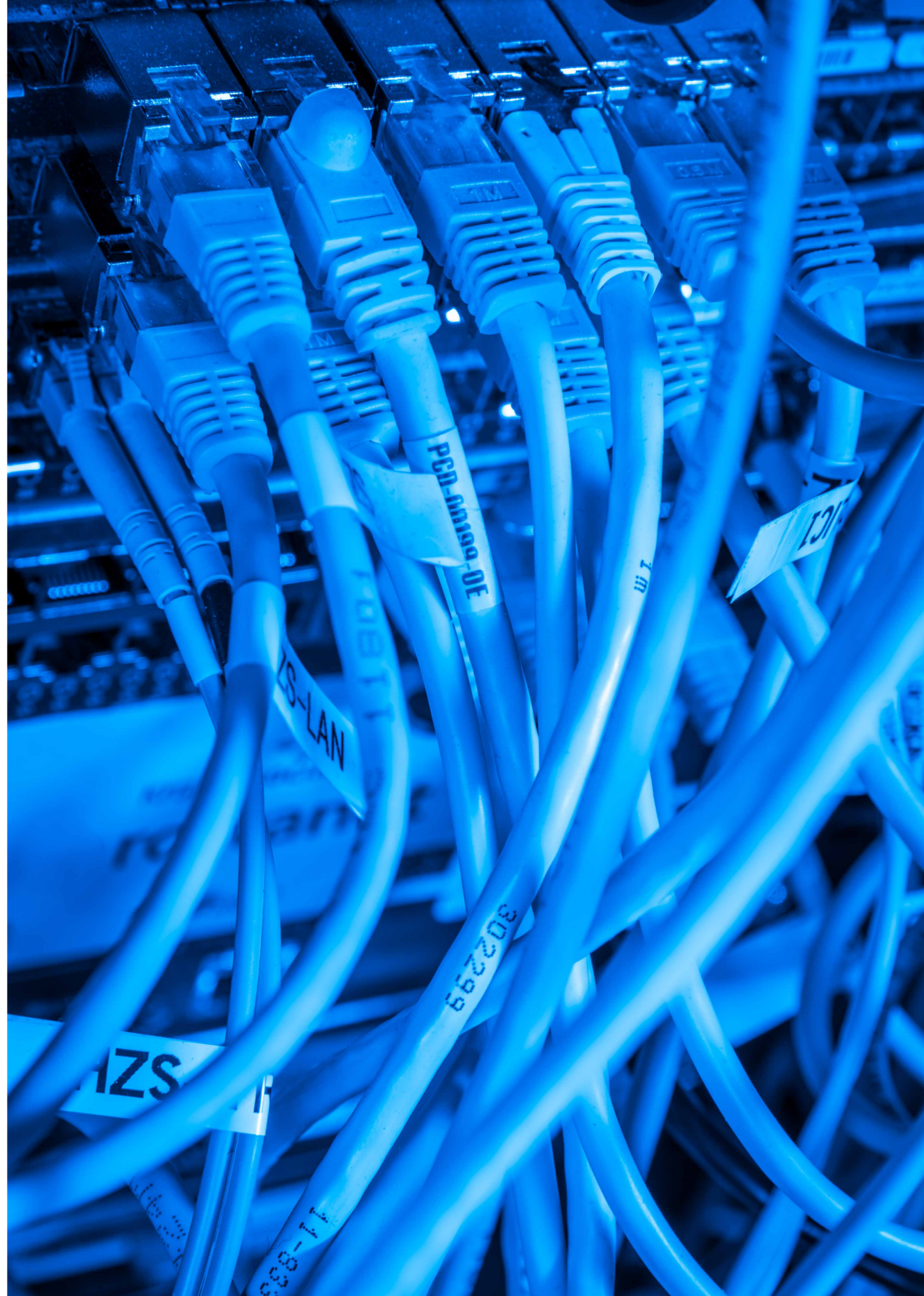
Sedan april 2019 har Sverige en ny säkerhetsskyddslag (SFS 2018:585). I lagen förstärks skyddet mot bland annat spioneri och sabotage samtidigt som skyddet av säkerhetskänslig verksamhet förtydligas. Som en konsekvens av den nya säkerhetsskyddslagen ökar kraven på informationssäkerhet kopplad till elnäten, men även krav på skydd av lokaler och anläggningar samt kontroll av personal. Huruvida den nya lagen tillåter att säkerhetsklassad information samlas i en stor central elmarknadshubb är idag oklart. Skulle information å andra sidan hanteras utanför tjänstehubben i ett parallellt system, försvinner stordriftsfördelarna, vilket är syftet med elmarknadshubben.

¹⁴ Enligt Svenska kraftnäts remissvar, se: <https://www.regeringen.se/remisser/2017/06/remiss-av-rapport-om-ny-modell-for-elmarknaden/>

¹⁵ Enligt rapport från SWECO Energy AB ”Elnätsföretagens möjligheter att bidra till energiomställningen vid en elhandlarcentrisk marknadsmodell”, Nr: 15 004 466.

¹⁶ Enligt Energimarknadsinspektionens rapport ”Konsumenten på elmarknaden, Klagomålsstatistik 2016–2019”, R2020:04, se: https://www.ei.se/Documents/Publikationer/rapporter_och_pm/Rapporter%202020/Ei_R2020_04.pdf.

¹⁷ Enligt Smart Energy International, se: <https://www.smart-energy.com/industry-sectors/cybersecurity/edp-hit-by-cyber-attack-10-9-million-ransom-ordered/>.

Försvarsmakten, Fortifikationsverket och Energimyndigheten är alla kritiska till att det saknas en fördjupad analys av konsekvenserna för integritets-, cybersäkerhets-, och säkerhetsskyddsperspektiv vid införandet av elmarknadshubben. Försvarsmakten är särskilt bekymrad över att uppgifter kan röjas som rör rikets säkerhet och omfattas av säkerhetsskydd enligt säkerhetsskyddslagen. Utöver att känsliga anläggningar riskerar att bli blottlagda via elmarknadshubben ger de aggregerade uppgifterna i hubben en omfattande och detaljerad bild av hur den svenska elförbrukningen ser ut. Med en sådan information kan främmande makt kartlägga Sveriges brister ur ett energiperspektiv, vilket ökar landets sårbarhet.

”Försvarsmakten avstyrker förslaget om en elmarknadshubb och anser att konsekvenserna för rikets säkerhet måste utredas grundligt innan en sådan informationshanteringsmodell kan införas. Detta för att säkerställa att uppgifter som omfattas av sekretess och som rör rikets säkerhet inte riskerar att röjas”. – Försvarsmakten¹⁸

Oklart personuppgiftsskydd med elmarknadshubb

Elmarknadshubben skulle vid ett genomförande bli Sveriges näst största databas för personuppgifter (efter SPAR – statens person och adressregister). EU:s nya dataskyddsförordning, GDPR, började gälla i Sverige under 2018 i syfte att stärka den personliga integriteten i ett allt mer digitaliserat samhälle. Trots detta har förslaget om ECM inte uppdaterats i enlighet med EU-förordningen. Någon analys om reformen är förenlig med dataskyddsförordningen har inte heller genomförts. Detta står i kontrast mot att regeringen tidigare givit Energi-marknadsinspektionen och Svenska kraftnät i uppdrag att samarbeta med Datainspektionen kring just integritetsaspekten.

”Svenska kraftnät ska vid utformningen av tjänstehubben särskilt ta hänsyn till de integritetsrisker som den kan medföra och på lämpligt sätt tillvarata den kunskap och erfarenhet som finns hos Datainspektionen på området” – Regeringsbeslut, Miljö- och energidepartementet¹⁹

Till varje elavtal knyts ett anläggnings-id, vilket i sig är knutet till en adress och därmed är att beteckna som en personuppgift. Utifrån nuvarande lag är det elnätsföretagen som är ansvariga för sina kunders anläggnings-id och personuppgifter. I och med elmarknadshubben kommer elmarknadens personuppgifter att lagras och hanteras på en plattform som hanteras av Svenska kraftnät. Hur elnätsföretagen ska sköta sitt personuppgiftsansvar på en plattform de själva inte har rådighet över är oklart och något som Datainspektionen lyfter fram i ett remissvar:

”Datainspektionen anser att de föreslagna bestämmelserna skapar en osäkerhet kring personuppgiftsansvaret. Det är oklart vilka möjligheter som finns att i lagstiftning ålägga någon annan än den personuppgiftsansvarige en rättelseuppgift.” – Datainspektionen²⁰

Om en elmarknadshubb ska utvecklas talar mycket för att personuppgiftsansvaret för Sveriges samtliga elkunder måste flyttas från elnätsföretagen till Svenska kraftnät. Huruvida det är ett ansvar som Svenska kraftnät är beredda och lämpliga att överta är idag oklart.

Slutligen anser Skatteverket i ett remissvar att det måste finnas ett parallellt system för personer som har skyddad folkbokföring, främst för att säkerställa att deras uppgifter inte går att kartlägga eller kan föras vidare, varpå stordriftsfördelen med elmarknadshubben minskar.

Risk för missade klimatmål

Senast 2045 ska Sverige inte ha några negativa nettoutsläpp av växthusgaser. Det är en enorm utmaning som kommer att kräva stora ansträngningar från elmarknadens aktörer. För ett decennium sedan var elnätets roll för energiomställningen inte lika uppenbar som idag; klimatfrågan var mindre relevant och kapaciteten i elnäten var en icke-fråga. Det kommer att krävas en lyhördhet för att hantera denna omställning, inte minst gentemot elmarknaden där ett högt omställningstryck kombineras med långtgående reformer på marknadens funktionssätt.

För att möjliggöra energi- och klimatomställningen är det viktigt att elnätsföretagen har en central och framträdande roll på elmarknaden med tät kundkontakt och att det finns ekonomiska incitament för att genomföra välbehövliga investeringar. ECM går i motsatt riktning. Den bromsar utvecklingen av morgondagens elmarknad och omöjliggör branschens strävan att bidra till att lösa klimatmålen.

¹⁸ Enligt Försvarsmaktens remissvar, se: <https://www.regeringen.se/remisser/2017/06/remiss-av-rapport-om-ny-mo-dell-for-elmarknaden/>

¹⁹ Regeringsbeslut :2015/2635, se: <https://www.regeringen.se/49e9f9/contentassets/4702f4a76a2a4488876ae-7424c2ecaca/m2015-2635-uppdrag-svk.pdf>

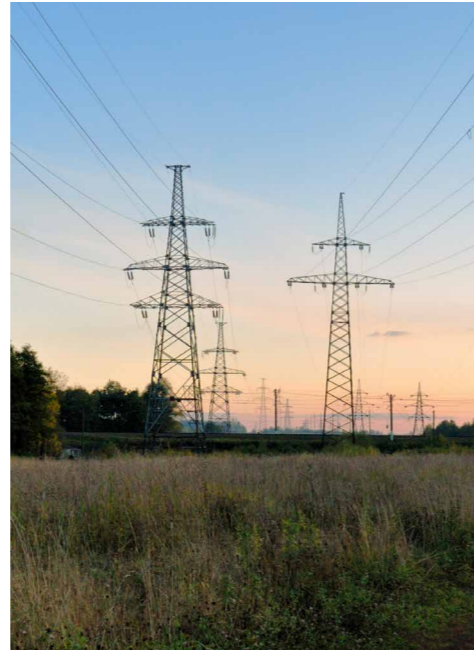
²⁰ Enligt Datainspektionens remissvar, se: <https://www.regeringen.se/4aa7ef/contentassets/33218f919a57463792a84179b2c00a5f/datainspektionen.pdf>

Stora delar av dagens elsystem behöver förändras och nya tekniker och affärsmodeller implementeras om Sverige ska ha en möjlighet att uppnå uppsatta klimatmål. Enligt rapporten "Elnätsföretagens möjligheter att bidra till energiomställningen vid en elhandlarcentrisk marknadsmodell" från SWECO kommer ECM sluka resurser som kunnat allokeras för att möjliggöra energi- och klimatomställningen. ECM medför att elnätsföretagen flyttas längre bort från kunden. Det blir därmed svårare att på ett effektivt sätt implementera förnybara lösningar i elsystemet.

"Med nuvarande modell kan både nätägare, elhandlare och andra leverantörer av tjänster och produkter arbeta med erbjudanden för effektivisering och informationskampanjer kan drivas av flera olika parter. Det kan istället bli svårare att effektivisera nättjänster för ett nätföretag som måste gå via ett antal elhandelsföretag, istället för direkt till anslutna kunder. Ett effektivt utnyttjande av elnätets kapacitet innebär anpassningar av prissättningen/tarifferna. För att få acceptans för detta krävs både information och dialog direkt med kunderna, vilket också ger tillfälle för spartips till kunderna. Det är heller inte säkert att elhandelsföretaget har ett intresse av att effektivisera användningen av nätet, så länge som de kan överföra kostnaden till kunden. Om kunden endast väntas ha kontakt med elhandlaren kan det också minska förståelsen för att elmarknaden består av både nättjänster och elproduktion". – Sveriges Kommuner och Regioner²¹

Dyrare och krångligare för kunderna

Aktörernas kundservice kommer att förändras vid införandet av ECM. Idag har kunden kontakt med sitt elnätsföretag för allt som har med elnätet att göra och med sitt elhandelsföretag för allt som har med elhandeln att göra. Genom ECM ska kunden istället främst ha kontakt med sitt elhandelsföretag som då ska sköta både elhandels- och elnätsfrågor. Elhandelsföretagen förväntas kunna svara på detaljerade frågor om bland annat tariffer och andra kundnära frågor för Sveriges lokala nät oavsett var i Sverige deras kunder befinner sig. Kundmissnöjet kan då förväntas öka betydligt när elhandlarna blir ansvariga för fler ärenden än idag. Dels för att elhandlarna har låg kunskap om elnätsfrågor, och dels då kundernas missnöje med elhandlarna ökat på senare år, vilket enbart kan förväntas framöver²².

²¹ Enligt SKR:s remissvar, se: <https://www.regeringen.se/remisser/2017/06/remiss-av-rapport-om-ny-modell-for-elmarknaden/>

²² Enligt Energimarknadsinspektionens rapport, "Konsument på elmarknaden, Klagomålsstatistik 2016-2019" EI2020:4

Dessutom är ett flertal experter och aktörer kritiska till att ECM saknar ett tydligt kundfokus utifrån den inriktning elmarknaden tagit under senare år och allt mer kommer att ha i framtiden. Mats Nilsson på Energiforsk, ekonomiprofessor med lång erfarenhet av elmarknaden, menar att det är svårt att argumentera för vilka mervärden som skapas av ECM, i synnerhet utifrån ett kundperspektiv²³. SABO och HSB delar Mats Nilssons analys om att ECM saknar ett kundfokus. Vidare menar de att reformen är förknippad med ökade kostnader för slutkund, elhandlare och elnätsföretag:

"HSB anser att införandet av en elhandlarcentrisk modell är behäftat med en mängd kostnader för Svenska kraftnät, elhandlare och nätägare. Det är tveksamt om kundnyttan är större än kostnaderna för kunderna." – HSB²⁴

"SABO ställer sig tveksam till utredningens slutsats att införandet av en elhandlarcentrisk grossistmodell är samhällsekonomiskt lönsamt. Det sätter inte heller kunden i fokus" – SABO²⁴

"Rapporten ger ingen klar bild över hur kostnaderna för kunder utvecklas, då det är stora kostnader som ska fördelas på parterna och som i slutändan kan tänkas drabba kunderna" – Statens Fastighetsverk²⁴

På ett mer övergripande plan kommer ECM försämra kundernas möjlighet att implementera energismarta lösningar i sina hem. Detta då många sådana lösningar är beroende av elnätet när de ska implementeras och förvaltas. Eftersom elnätsföretaget inte ska ha direktkontakt med kunden behöver kunderna gå via elhandelsföretaget när de exempelvis vill installera solpaneler och laddboxar, för att sedan i förlängningen komma i kontakt med elnätsföretaget som kan hjälpa dem med anslutningen. Detta blir en onödig omväg som kan försvåra införandet av energismarta lösningar i hemmen. Enligt Björn Berg på energitjänsteföretaget Ngenic skulle genomförandet av ECM kraftigt försvåra utvecklingen av prosumenter och nya tjänster genom att kunden rör sig bort från elnätsföretagen, när kundbehovet samtidigt är det omvända²⁵. Därmed går en stor del av syftet med ECM förlorat – nämligen den om att ge kunden enbart en kontakt in på elmarknaden. Senare års explosionsartade ökning av anslutningsärenden förknippade med mikroproduktion och laddboxar gör att kundärendena in till elnätsföretagen snarare kommer att öka istället för att försvinna.

²³ Professor, Mats Nilsson, enligt dialog 29 april 2020.

²⁴ Enligt HSB, SABO och Statens Fastighetsverks remissvar, se: <https://www.regeringen.se/remisser/2017/06/remiss-av-rapport-om-ny-modell-for-elmarknaden/>

²⁵ VD, Ngenic, Björn Berg, enligt dialog 8 maj 2020.

4. Många problem på väg att lösas

För ett decennium sedan var det många som ansåg att ECM var en innovativ reform. I takt med tiden har antalet positivt inställda till reformen minskat kraftigt. Många av de problem som reformen skulle lösa är inte längre lika problematiska. Samtidigt har förutsättningarna för elsystemet förändrats drastiskt under det senaste decenniet. Flera av de reformer som tagits fram efter det att ECM initierades är dock baserade på kunskap som erhållits av företag och myndigheter under med planeringen av ECM. Det hittillsvarande gedigna arbete som lagts ner på planeringen av ECM är därför inte att se som bortkastat, utan som en bred investering av kunskap i branschen vilket bland annat påverkat utformningen av nedanstående reformer.

Kunden i centrum med EU-reformer

Under tiden som ECM har planerats har en annan omfattande reform på energimarknaden utretts, beslutats och är nu på väg att införas i svensk lagstiftning: EU:s stora reformpaket för samtliga 27 medlemsländers energimarknader – Clean Energy for all Europeans Package (CEP), eller Vinterpaketet på svenska. Syftet med CEP är att stärka elnätskundernas ställning på elmarknaden samt att anpassa medlemsländernas lagstiftning till nya marknadsförutsättningar och utmaningar på EU:s energimarknad.

Reformen har ett tydligt kundfokus. Bland annat genom krav på elnätsföretagen att göra kunderna mer aktiva via exempelvis tariffutformning. Elnätsföretagens tydliga ansvar för kunderna i CEP går därigenom fundamentalt på tvärs emot ECM som istället fråntar elnätsföretagen kontakten med slutkunden.

Mats Nilsson, ekonomiprofessor på Energiforsk, menar att ECM är en otvetydig försämring gentemot EU-rätten, eftersom den försvårar för tredjepartsaktörer då den knyter kunden starkare mot elhandlaren. Det strider följaktligen mot CEP:s intention. Om någon begränsande modell skulle införas borde det vara en nätcentrisk modell, menar Mats Nilsson, och fortsätter: *”När det är problem är det sannolikt ett nätproblem, och de som äger problemet måste äga lösningen, det är där de ekonomiska incitamenten finns”*²⁶.

I det bredare perspektivet ställer klimatförändringarna krav på reformer där elnätsföretagen har en avgörande betydelse för utvecklingen. CEP kommer att göra kundernas efterfrågan mer flexibel samtidigt som det planeras för EU-gemensamma nätkoder i syfte att harmonisera EU:s elsystem. Elnätsföretagen kommer därtill få ett nytt systemansvar genom CEP, vilket ställer krav på att kunna hantera nya decentraliserade kund-sammanslutningar. Att sköta uppdraget *via* elhandlarna inom ramen för ECM kommer att göra systemansvaret urvattnat, då de ekonomiska incitamenten för det direkta ansvaret kommer att saknas.

Nya affärer för elhandlarna med smarta elmätare

I september 2018 tog regeringen beslut om krav på nya funktioner i elmätarna. Funktionskraven ska främja en tillförlitlig och effektiv nät drift, en ökad integration av mikroproduktion och underlätta för kunderna att svara på marknadens prissignaler. Samtliga av Sveriges elmätare kommer därför ha bytts ut senast 2025.

²⁶ Professor, Mats Nilsson, enligt dialog 29 april 2020.

Den smarta elmätaren ska kunna registrera mängden överförd energi per timme, och kunna ställas om till att registrera per 15 minuter. Ett standardiserat kundgränssnitt kommer möjliggöra för kunden att ta del av sina mätuppgifter för ökad insyn av elförbrukning i realtid. För att möjliggöra efterfrågefleksibilitet måste prissignaler från elnätet gå i en sådan riktning.

Genom de smarta elmätarnas intåg och möjlighet till slopad schablonavräkning, det vill säga dygnsavräkning, skapas nya affärer och möjligheter för energismarta lösningar²⁷. Möjligheten att gå från månadsvis till dygnsavräkning för att timmätta kunder – att erbjuda rörliga timbaserade elavtal – är en förändring som minskar den finansiella risken för elhandlarna²⁸. Därtill kommer elhandlarna att kunna främja aktivare kunder på ett helt annat sätt än idag. För att snabba på framväxten av det smarta elnätet och maximera kraften från exempelvis AI-teknik kommer därtill nya typer av företag – så kallade aggregatorer – ta plats i elsystemet. En aggregator är en aktör som köper outnyttjad effekt från elkunder och säljer möjligheten att använda effekten vidare på elbörsen eller till elnätsföretag.

Med tanke på ovan nämnda reformer kommer alltså affärsmöjligheterna för elhandlare och aggregatorer förbättras de närmsta åren helt utan att ECM införs, varför nyttan med reformen kan ifrågasättas ur ett innovations- och konkurrensperspektiv.

²⁷ Enligt Energimarknadsinspektionens författningsförslag ”Funktionskrav på elmätare”, R2017:08, se: <https://www.regeringen.se/48f1db/contentassets/eea44c7d53af401381024a852158ee33/energimarknadsinspektionens-rapport-funktionskrav-pa-elmatare.pdf>

²⁸ Enligt beslut i Sveriges Riksdag, SFS 1999:716 om mätning, beräkning och rapportering av överförd el, se: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-1999716-om-matning-berakning-och_sfs-1999-716

Uppdaterad IT-struktur för informationsutbyte på gång

Det är viktigt att informationsutbytet mellan marknadens aktörer fungerar optimalt för att minska mängden felärenden när exempelvis en kund ska byta bostad. Sedan avregleringen 1996 har datautbytet mellan marknadens aktörer på plattformen Ediel blivit allt bättre, för att idag fungera mer eller mindre felfritt. Dock är processer förknippade med informationsutbyte alltid möjliga att förbättras. Detta är ett av argumenten för att införa elmarknadshubben.

Inom ramen för det europeiska samarbetet pågår det idag ett kontinuerligt arbete med att förbättra och standardisera informationsutbytet mellan marknadens olika parter och olika behov. Arbetet syftar till att skapa en formatstandard kallad CIM (Common Information Model) och Sverige har deltagit i arbetet via ett antal representanter. Nu finns nya standarder framtagna för utbyte av marknadsinformation. De ligger för beslut den 24 juli 2020²⁹ och förtydligande kommer ges under hösten 2020³⁰. Standarden effektiviserar och säkerställer informationshantering och tar hänsyn till såväl dagens som framtidens aktörer på marknaden, så som exempelvis ovannämnda aggregatorer. CIM-standarderna kan implementeras på den plattform som marknadens aktörer kommunicerar på idag, kallad Ediel, och kommer att styra hur marknaden arbetar med informationsdelning, datautlämning och datakvalitet³¹.

Även en hög datakvalitet är viktigt för en effektiv ärendehantering på slutkundsmarknad. Data kan exempelvis utgöras av namn på kunder och adresser till elanläggningar. Datakvaliteten på dagens marknad håller generellt en mycket hög nivå. Att i tid få tillgång till korrekt data kommer dock att bli allt viktigare i morgondagens elsystem varför det finns ett värde i att säkerställa en god datakvalitet på kort och lång sikt, alldeles oavsett elmarknadshubb eller inte. När den nya CIM-modellen införs tvingar den marknadens aktörer att arbeta mer dedikerat med att höja sin datakvalitet vilket kommer att leda till en självsanering i branschen. Ytterligare en anledning till att införa elmarknadshubben försvinner därmed.

Implementeringen av CIM-modellen kommer att ge riktlinjer för utbyggnaden av en modern och framtidssäkrad IT-struktur och kan implementeras helt utan elmarknadshubb. Att införa ECM med tillhörande elmarknadshubb kommer endast bli ytterligare en lagringsplats med otydligheter som konsekvens på ägarskap och utlämning av information.

²⁹ Enligt The European Network of Transmission System Operators for Electricity (ENTSO-E), se: <https://www.entsoe.eu/digital/common-information-model/>

³⁰ Enligt analys av EDIEL, se: <https://ediel.org/common-ediel-documents/>

³¹ Enligt rapport framtagna av Nordic Ediel Group "Business Requirement Specification, Nordic trading system, A market model for data exchange", se: <https://ediel.org/wp-content/uploads/2019/02/Nordic-Trading-System-BRS-1r6C-20181121.pdf>

Allt enklare att vara kund

ECM initierades för ett decennium sedan och svenskarna har under tiden förändrat sitt privatekonomiska beteende samtidigt som digitaliseringen har tilltagit. Idag betalar de flesta sina fakturor digitalt eller via autogiro. Andelen svenskar som betalar sina fakturor via papper sjunker stadigt. I takt med att antalet pappersfakturor försvinner, minskar också problemet med två pappersfakturor. Det har gått lång tid sedan avregleringen 1996. Marknadens aktörer har sedan dess blivit bättre på att kommunicera med varandra och framförallt med sina kunder (bland annat genom proaktiva sms, mejl och andra kommunikationsinsatser). Kunderna har å sin sida vant sig vid att agera på elmarknaden och blivit allt mer aktiva. Historiskt har det inte riktigt lönat sig att vara aktiv elkund enligt Filip Johnsson, professor i energiteknik på Chalmers Tekniska Högskola. Han menar att elmarknaden kommer att bli mer komplex och volatil. Att vara aktiv kund kommer därför att löna sig på sikt. Dessutom kliver nya typer av aktörer in i på elmarknaden och erbjuder tjänster som gör kundernas elförbrukning lättare att förstå och påverka, exempelvis genom efterfrågefleksibilitet³².

Kraftigt minskade anvisningsavtal

Genom initiativ från både branschaktörer och Energimarknadsinspektionen (via föreskrifter och genom ändringar i ellagen 2017) har antalet anvisningsavtal sjunkit kraftigt, från 65 procent år 2002 till cirka 10 procent idag³³. Bland annat har elnätsföretagen och elhandlarna fått kraftigt ökade krav på sig att löpande uppmuntra sina kunder att göra aktiva val avseende sin elkonsumention. Därtill förväntas andelen anvisningsavtal minska ytterligare i och med implementeringen av smarta elmätare som ska vara installerade i alla svenska hushåll senast år 2025. Detta då fjärrfrånkoppling är ett funktionskrav för de nya elmätarna, vilket innebär att elen per definition kommer att vara frånslagen när kunden flyttar in i en bostad, vilket tvingar kunden att vara aktiv. Att införa en ny elmarknadsmodell för att råda bot på anvisningsavtalen är därmed ett såväl onödigt som stort ingrepp på elmarknaden när det finns enklare lösningar att tillgå för att åtgärda problemet med onödigt dyra anvisningsavtal.

Statistikinsamling redan på väg att förbättras

SCB driver för närvarande projektet "Elstatistik: Effektivisera datainsamlingen och minska uppgiftslämnarbördan". Övergripande mål är att minska uppgiftslämnarbördan för marknadens aktörer och förenkla och förbättra datainsamlingen till elstatistiken. Riktlinjerna i projektet går att implementera brett på elmarknaden oberoende av status på elmarknadshubben.

³² Professor, Filip Johansson, enligt dialog 8 maj 2020.

³³ Enligt Energimarknadsinspektionens rapport "Ny Modell för Elmarknaden", (Ei R2017:05).

5. Därför är ECM fel väg att gå

Drygt ett decennium efter att ECM initierades kvarstår många frågor om dess genomförande. Samtidigt har digitaliseringens utbredning möjliggjort alternativa lösningar och det införs nya reformer och regleringar i snabb takt.

”Elmarknadsdirektivet ställer nya krav på elmarknaden. Många av de bestämmelser som tidigare gällde endast konsumenter ska nu omfatta samtliga kunder och i vissa fall små företag. Energimarknadsinspektionens förslag förbättrar samtliga kunders rätt till information i avtal och i samband med fakturering från elhandlare och nätföretag. Kunderna har möjlighet att med hjälp av mer information bli mer aktiva på marknaden och fatta beslut utifrån ekonomiska eller samhällsnyttiga överväganden.” – Energimarknadsinspektionen³⁴

Energimarknadsinspektionen befäster det faktum att CEP förväntas lösa många av utmaningarna på elmarknaden, inte minst för att underlätta för konsumenten. I sitt förslag till den svenska implementering av direktiven förbättras även möjligheten och villkoren för kunder som vill uppträda som prosumenter. Utöver att ECM går på tvärs med EU:s stora reformpaket har alltifrån elnätsföretag, elhandlare och myndigheter till kundorganisationer och SKR kommit att markera att reformen inte hängt med sin tid. Ett stort antal av de politiska partierna har på samma sätt lyft upp riskerna med reformen, framförallt elmarknadshubben, i olika utspel. Motstånd har kommit från både regeringspartier och oppositionspartier. Den nordiska överenskommelsen om en gemensam slutkundsmarknad för el som låg till grund för ECM kommer heller inte att bli verklighet då respektive land sedan dess har implementerat olika lösningar. Danmark var tidigt ute med sin lösning. Idag avråder Michael Guldbæk Arentsen på Dansk Energi Sverige att införa ECM överhuvudtaget. Han menar att det finns väsentligt bättre lösningar för att uppnå samma resultat idag³⁵.

Inga beräkningar har hittills genomförts för att uppskatta branschens etableringskostnader av elmarknadshubben samtidigt som det ifrågasätts om nyttorna överstiger reformens nackdelar för den enskilde elkunden. Vidare beskrivs elmarknadshubben som ett omodernt storskaligt IT-system som innebär stora säkerhetsshot. Ett flertal anläggningar i Sverige skulle heller inte få kopplas till elmarknadshubben då de är säkerhetsklassade utifrån den nyligen införda säkerhetslagstiftningen. Därmed måste ett parallellt system behöva skapas för just dessa anläggningar. Den enskilde elkunden kommer heller inte att veta var kundens personuppgifter finns. Informationsutlämningen bedöms inte heller bli bättre med en elmarknadshubb, primärt för att den bygger på kvartsdata samtidigt som all teknisk utveckling går mot realtidsdata. Elmarknadshubben kommer därmed inte ge något mervärde för tredjepartsaktörer mer än för dem som vill ta fram visualiseringsprogram för historisk förbrukning.

³⁴ Enligt Energimarknadsinspektionens publikation ”Ren energi inom EU – ett genomförande av fem rättsakter” (Ei R2020:02).

³⁵ Reglering och elnät, Dansk Energi, Michael Guldbæk Arentsen & Henrik Hornum, enligt dialog 29 april 2020.

6. Vissa problem kvarstår

Svenska kraftnät har tillsammans med Energimarknadsinspektionen tagit fram en kostnadsnyttoanalys varpå en lång rad nyttor listas med ECM. Vid en fördjupad genomgång av kostnadsnyttoanalysen är dock många av de nyttor ECM skulle bidra med, och många av de problem ECM skulle lösa, redan på väg att åtgärdas.

När vi, 41 aktörer som är avsändare till den här rapporten, har gått igenom ovan nämnda konsekvensnyttoanalys blir det tydligt för oss att de flesta problem som reformen är tänkt att lösa redan åstadkommits via andra reformer och marknadstrender under de tio år som reformen har planerats. Dock ser vi ett antal problem som behöver lösas på dagens elmarknad. Dessa rör fullmaktshanteringen, elfakturan, anvisningsavtalen och statistikproduktionen.

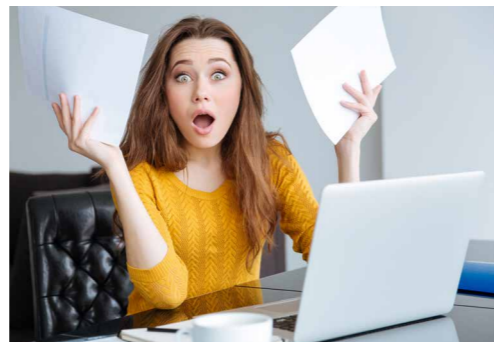
En säkrare fullmaktshantering behövs

Dagens fullmaktshantering är ett problem som måste åtgärdas. Konsumenternas Energimarknadsbyrå och Konsumentverket lyfter fram att konsumenterna inte alltid förstår när de har lämnat en fullmakt till elhandlaren. De förstår heller inte att den ger så långtgående befogenheter åt elhandlaren att säga upp konsumentens nuvarande elavtal samt ingå ett nytt avtal. Problematiken har även lyfts av Advokatsamfundet som vill att fullmaktshanteringen bör standardiseras och att det tydligt framgår vad fullmakten innebär. Svenska kraftnät vill dessutom begränsa hanteringen till uteslutande skriftliga fullmakter och digitala fullmakter vilket innebär att ljudfiler och muntliga fullmakter inte ska kunna göras gällande³⁶. Om fullmaktshanteringen blir tydlig och enhetlig i branschen kommer inte bara kundernas ställning att stärkas – tredjepartsaktörernas möjligheter att hämta ut kunddata kommer att förbättras.

Runt om i branschen pågår flera olika initiativ för att skapa ett mer enhetligt och säkert fullmaktsförfarande. Lärdomar från dessa bör kunna tas tillvara och implementeras över hela elmarknaden i syfte att säkerställa kundernas och tredjepartsaktörers ställning på marknaden.

Enklare elfaktura är eftersträvänsvärt

Vissa kunder som fortfarande betalar sina räkningar via pappersfakturer skulle eventuellt vara betjänta av en samlad faktura såsom ECM fastslår. Dock skulle elmarknaden kunna bli mer begriplig om marknadens aktörer engagerade sig mer för att göra både elhandels- och elnätsfakturorna tydligare och mer enhetliga i syfte att göra elmarknaden mer lättförståelig för kundkollektivet. Detta skulle med fördel kunna göras i samband med implementeringen av CEP där riktlinjer för avtal och fakturer

³⁶ Enligt Konsumenternas Energimarknadsbyrå, Konsumentverket och Advokatsamfundet remissvar, se: <https://www.regeringen.se/remisser/2017/06/remiss-av-rapport-om-ny-modell-for-elmarknaden/>

ingår. När kunderna bättre förstår sig på sina elfakturor ökar sannolikheten för att de gör ett aktivt val av elavtal vilket i sin tur stödjer målet om mer aktiva kunder, något som är en av grundidéerna med ECM.

Orimligt dyra anvisningsavtal behöver stoppas

Vad gäller anvisningsavtalen har deras andel på marknaden sjunkit drastiskt under de gångna åren. Med de nya smarta elmätarna som nu installeras runt om i Sverige kommer anvisningsavtalen därtill att minska ytterligare. Dock förekommer fortfarande kostsamma anvisningsavtal på marknaden. Det anvisade priset i dessa avtal är i genomsnitt cirka 23 procent högre än avtal om rörligt pris och cirka 30 procent högre än fastprisavtal³⁷. För att skydda kunden och skapa en rättvis konkurrens för elhandlarna är det önskvärt att anvisningsavtalen hanteras bättre än idag.

Förenkla och förbättra statistikproduktionen

För myndigheter som har till uppgift att ta fram statistik om elmarknaden skulle det bli enklare att få tillgång till data om de bara behöver hämta ut den ur elmarknadshubben och inte som idag från en stor mängd aktörer. Dock skulle mycket kunna göras för att förenkla framtagandet av statistikprodukter helt utan en elmarknadshubb. Lärdomar från SCB-projektet "Effektivera datainsamlingen och minska uppgiftslämnarbördan" bör kunna implementeras på bred front i branschen.

Vissa av ovan nämnda problem är i behov av snabba åtgärder, såsom fullmaktshanteringen. Vissa problem har funnits länge och är i behov av en lösning en gång för alla, exempelvis anvisningsavtalen. Andra är mindre allvarliga, samtidigt som det vore positivt om de åtgärdades, framför allt statistikproduktion och enklare fakturer. Alldeles oavsett är det dock tydligt att det är fullt möjligt att lösa samtliga av ovan listade problem på ett betydligt enklare och billigare sätt än genom ECM. Fler alternativa lösningar bör övervägas innan Sveriges elmarknad görs om i grunden. Vi presenterar våra förslag till lösningar i nästa kapitel.

³⁷ Enligt NLT, se: <https://www.nlt.se/2020/02/26/nlt-granskar-tusentals-kunder-betalar-overpris-pa-elen/>

7. Våra förslag:

Så åstadkommer vi en säkrare fullmaktshantering

Dagens fullmaktshantering är i stora delar manuell och därmed omständlig och tidskrävande. Fullmaktshanteringen måste harmoniseras, standardiseras och digitaliseras.

Förslag:

1. Att Energimarknadsinspektionen får i uppdrag att utifrån en branschdialog ta fram en standardiserad fullmaktsblankett med en bortre tidsbegränsning/giltighetstid.
2. Att Energimarknadsinspektionen får i uppdrag att ta fram reglering som tydliggör förfarandet för hävning av fullmakt samt att ångerrätten vid hävning börjar att gälla först vid mottagandet av avtalsbekräftelse. Därmed stoppas möjligheten att kringgå ångerrätten.
3. Att föreskrifter tas fram som kräver att samtliga fullmaktsblanketter skall undertecknas antingen fysiskt eller via mobilt Bank-id.
4. Att Energimarknadsinspektionen får i uppdrag att utifrån en branschdialog ta fram en enhetlig standard för digital hantering av fullmakter.
5. Att uppmana Energimarknadsinspektionen om förstärkt tillsyn i syfte att säkerställa att ovanstående standards, riktlinjer och regler efterlevs.

Så skapar vi enklare elfakturor

Branschen strävar ständigt efter att göra produkter och tjänster mer lättbegripliga och attraktiva för konsumenter. Vi vill härigenom ta initiativ till en gemensam dialog mellan elnätsbranschen, elhandeln, konsumentorganisationer samt berörda myndigheter och aktörer för ytterligare förenklingar kring fakturors utseende och begriplighet, exempelvis genom att förtydliga inköpspris, nättariffer, kilowattimme eller begreppet lägenhet.

Förslag:

6. Ge Energimarknadsinspektionen i uppdrag att initiera en branschgemensam dialog mellan nätföretag, elhandlare, konsumentorganisationer samt berörda myndigheter för ytterligare förenklingar kring utseende och begriplighet baserat på de riktlinjer som fastslås i Clean Energy for all European Package.

Så stoppar vi orimligt dyra anvisningsavtal

För att skydda den passiva kunden och få bort orimligt dyra anvisningsavtal föreslår vi en kombination av två åtgärder, konkurrensupphandling för större bestånd av anvisningskunder och spotprissättning för mindre. Fördelen med en transparent upphandling i enlighet med relevanta upphandlingslagar är att ansvarigt elnätsföretag inte kan gynna ett specifikt elhandelsföretag eller systerbolag med fördelaktiga anvisningsavtal. Nackdelen med upphandling är att den kostar och att de kostnaderna måste betalas av kunderna i slutänden. För små bestånd riskerar upphandlingskostnaden bli oskäligt hög. Där blir istället en spotprissättning mer relevant. Färre upphandlingsförfaranden kommer att behöva genomföras i takt med att aktörerna får stopp på dyra anvisningsavtal.

Förslag:

7. Att branschen konkurrensupphandlar sina anvisningsavtal på ett öppet och transparent sätt i enlighet med relevanta upphandlingslagar, samt att en tillsynsmyndighet ges i uppdrag att granska att upphandlingarna sker ändamålsenligt. De företag som har färre än ett tusen anvisningskunder kan välja att sätta de kunder som inte har gjort något aktivt val på ett avtal som utgår från Nordpools månatliga spotpris för aktuellt område, med ett påslag för administrativa kostnader som Energimarknadsinspektionen årligen bestämmer.

Så får vi en förenklad och förbättrad statistikproduktion

Framtagande och utbyte av statistikprodukter mellan aktörer och myndigheter måste förenklas.

Förslag:

8. Att göra en översyn av vilken data elmarknadens aktörer ska överlämna till berörda myndigheter och hur detta kan förfaras på ett så enkelt och ändamålsenligt sätt som möjligt. Baserat på det beslutsunderlag som kommer att tas fram via SCB:s projekt "Effektivisera datainsamlingen och minska uppgiftslämnarbördan".

Denna rapport är ett initiativ av följande aktörer:

1. Ale El ek. förening.
2. Bergs Tingslags Elektriska
3. BestKraft
4. Bjärke Energi ek. förening.
5. Boo Energi ek. förening.
6. Ellevio
7. Grästorp Energi
8. Götene Elförening
9. Habo Kraft AB
10. Hallstaviks Elverk ek. förening.
11. Herrljunga Elektriska AB
12. Härtums Elförening
13. Hjo Energi AB
14. Härjeåns Nät
15. Härryda Energi
16. Karlsborgs Energi AB
17. Kvänum Energi
18. LEVA i Lysekil AB
19. Lidköpings Elnät
20. Ljusdal Elnät
21. Lokalkraft Sverige
22. Malungs Elnät
23. Mellersta Skånes Kraft ek. förening.
24. Modity Trading Energy AB
25. Mölndal Energi AB
26. Nossebro Energi
27. Sandhult-Sandareds El ek. förening.
28. Sjogerstad EDF
29. Skara Energi AB
30. Skövde Energi Elnät AB
31. Sundsvall Elnät AB
32. Södra Hallands Kraft ek. förening.
33. Tibro Energi AB
34. Tidaholms Energi AB
35. Upplands Energi
36. Vallebygdens Energi ek. förening.
37. Vara Energi
38. Varbergssortens Elkraft
39. VänerEnergi AB
40. Västra Orusts Energitjänst
41. Österlens Kraft

ELLEVIO

